

HPI 2 - NÁSTROJE HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY + REGULAČNÍ MECHANISMY

Doc. Ing. Michal Malý, Ph.D.

HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA – CÍLE + NÁSTROJE

HP = soubor nástrojů jimiž stát dosahuje svých ekonomických cílů

Základní hospodářské cíle:

- 1) Ekonomická prosperita – obvykle vyjádřená prostřednictvím HDP v různých podobách (HDP, HDP/obyvatel, přírůstek HDP, aj.), lze však použít i jiné ukazatele jako např. životní úroveň/blahobyt, čistý produkt, přidaná hodnota, poměr příjmů a výdajů, aj.)
- 2) Vysoká zaměstnanost, resp. nízká nezaměstnanost v NH
- 3) Nízká inflace, resp. její nepřítomnost jako podmínka cenové stability
- 4) Vyrovnaná platební bilance, resp. stabilita v ukazatelích zahraničního obchodu, zejména ve smyslu salda zahraničního obchodu

HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA – CÍLE + NÁSTROJE

? Problém měření – užití komparovatelných ukazatelů

Uvedené základní cíle mohou mít různou podobu (v různých zemích EU mohou být definovány různě), avšak pro statistickou komparaci a plánování finančních perspektiv jsou v EU unifikovány v následující podobě:

1) HDP/obyvatel

- problém vyčíslení samotného HDP (výdajová (asi nejčastější), produkční, důchodová metoda)
- problém měnového kurzu - vyjádření HDP v příslušné měně + převod na €; řeší se obvykle s pomocí ukazatele **parita kupní síly**

$$P_{ks} = P_x (\text{CZK}) / P_x (\text{€})$$

2) míra nezaměstnanosti

$$u = U (\text{nezaměstnaní}) / (U (\text{nezaměstnaní}) + E (\text{zaměstnaní}))$$

3) míra inflace

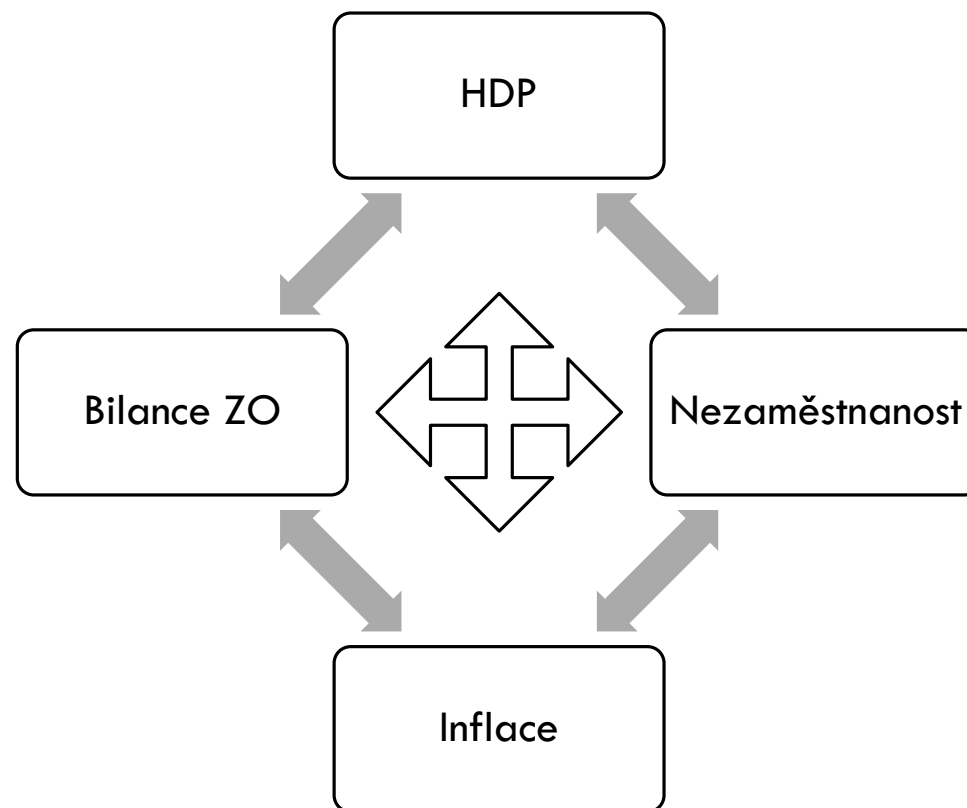
deflátor HDP, index spotřebitelských cen, index cen výrobců

4) saldo platební bilance

saldo obchodní, výkonové bilance, běžného účtu, aj.

HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA – CÍLE + NÁSTROJE

Dosahování uvedených cílů je v souhrnu problematické, jelikož jednotlivé ukazatele jsou mezi sebou v rozporu → teorie magického čtyřúhelníku

HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA – CÍLE + NÁSTROJE

Existence řady doplňkových cílů, např.:

- ☐ vyrovnaný státní rozpočet, resp. výše deficitu státního rozpočtu (státní dluh)
- ☐ dosažení ekonomické svobody (viz svobody vnitřního trhu)
- ☐ co nejvyšší míra efektivnosti, resp. snižování neefektivnosti na trhu
- ☐ posilování konkurenceschopnosti hospodářství vůči třetím zemím
- ☐ environmentální cíle (stále aktuálnější!!!)
  - ☐ ochrana ovzduší (bezemisní ekonomika)
  - ☐ ochrana klimatu
  - ☐ ochrana krajiny, aj.

V r. 2018 představoval státní dluh cca 33% HDP, tj. 1 622 mld Kč celkem nebo cca 1 60 tis. Kč/ob

HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA – CÍLE + NÁSTROJE

Na základě výše uvedených cílů lze obecně uvést i strukturu nástrojů, které HP používá k jejich dosažení:

1. Fiskální nástroje

- koncepce státního rozpočtu
- daňová soustava
- státní výdaje
- operace se státním dluhem

2. Monetární nástroje

- nástroje centrální banky
  - množství peněz v ekonomice,
  - operace s úrokovými sazbami, aj.

3. Důchodové nástroje

- konstrukce důchodu (penzijní systém)
- nástroje pro nastavení důchodu (příjmu obyvatel) – minimální mzda, mzdové tabulky, atd.

4. Nástroje zahraničního obchodu

- teorie zahraničního obchodu – kurz, clo, kvóty, netarifní nástroje, atd.

HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA – SPECIFIKACE APK

S ohledem na specifické zaměření HP v zemědělsko-potravinářském sektoru (agrárně potravinářském komplexu APK) je vhodné uvést soustavu nástrojů HP využívaných v tomto odvětví.

Členění je provedeno podle aplikačních účinků, neboli dle působnosti na jednotlivé výrobní faktory, které jsou obvykle zahrnuty v produkční funkci:

$$Q = fce (L, P, K, e, i)$$

Kde: Q – produkce

L – práce

P – půda

K – kapitál

e – technologický pokrok

i – informace

Teorie sektorových nadkapacit +
problematika mobility výrobních faktorů:
univerzálnost, likvidita, fyzická
přemístitelnost, zvyky, atd.

NÁSTROJE HP VE VZTAHU K VÝROBNÍMU FAKTORU PRÁCE

Specifika faktoru práce v APK (věková struktura, gender, vzdělání, aj.)

NÁSTROJE:

1) důchodové nástroje (nástroje redistributivní)

- Důchodový (penzijní) systém
- Sociální dávky
- Podpory v nezaměstnanosti
- Podpora na pracovní místo se sníženou pracovní schopností
- Jiná forma (potravinové poukázky,...)

2) nástroje aktivní politiky zaměstnanosti

- Rekvalifikace
- Nabídka veřejných prací a zakázek
- Dotace na vytvoření pracovních míst
- Daňové úlevy (snížení daňového základu, daňové paušály)
- Pomoc při vyhledávání pracovních příležitostí

NÁSTROJE HP VE VZTAHU K VÝROBNÍMU FAKTORU PRÁCE

3) nástroje pasivní politiky zaměstnanosti

- Vytváření sociálních zachytných sítí (demotivující faktor vzhledem k výši minimální mzdy, od 1.1. 2020 činí **základní sazba minimální mzdy** pro stanovenou týdenní pracovní dobu 40 hodin **14600 Kč za měsíc nebo 87,30 Kč za hodinu.**)

4) nástroje politik znevýhodněných skupin obyvatelstva

- Sociální skupiny
- Národnostní menšiny
- Přistěhovalci
- Ženy na mateřské dovolené

5) nástroje pracovního trhu

- Zkracování pracovní doby
- Rodičovské dovolené
- Studijní dovolené
- Předčasné odchody do důchodu

Problém pozitivní diskriminace

NÁSTROJE HP VE VZTAHU K VÝROBNÍMU FAKTORU PŮDA

Půda = specifický, nerozmnožitelný a v čase degradující výrobní faktor

NÁSTROJE:

1) nástroje restrukturalizace držby půdy

- pozemkové reformy
- restituce, privatizace

2) nástroje trhu s půdou

- regulace ceny půdy (úřední cena půdy)
- právní rámec prodeje (pravidla vyjmutí ze zem. půdního fondu)
- prodej státní půdy (Státní pozemkový úřad)
- právní omezení (vlastnictví půdy cizinci apod.)
- bonifikace zemědělského půdního fondu

3) systémy omezení intenzivního využívání půdy

- „set-aside“ systémy
- dotace na zalesnění, zatravnění
- hospodaření ve vymezených oblastech (NP, CHKO)

Konflikt

vlastnické právo X struktura držby půdy

PŮDNÍ FOND - V ČR CCA 7 887 TIS. HA

Půda je z hlediska ekonomického – nerozmnožitelný výrobní faktor. Společně s prací a kapitálem vytváří základnu pro výrobu statků.

Půda je z hlediska přírodního – svrchní, biologicky oživená část povrchu zemského, která plní významné ekologické a produkční funkce

Rozvržení:

Zemědělská půda

(4 281 tis. ha; 54 %)

Kultury na zemědělské půdě

Nezemědělská půda

(3 606 tis. ha; 46 %)

Lesy (2 630 tis. ha), rybníky,
zastavěná půda apod.

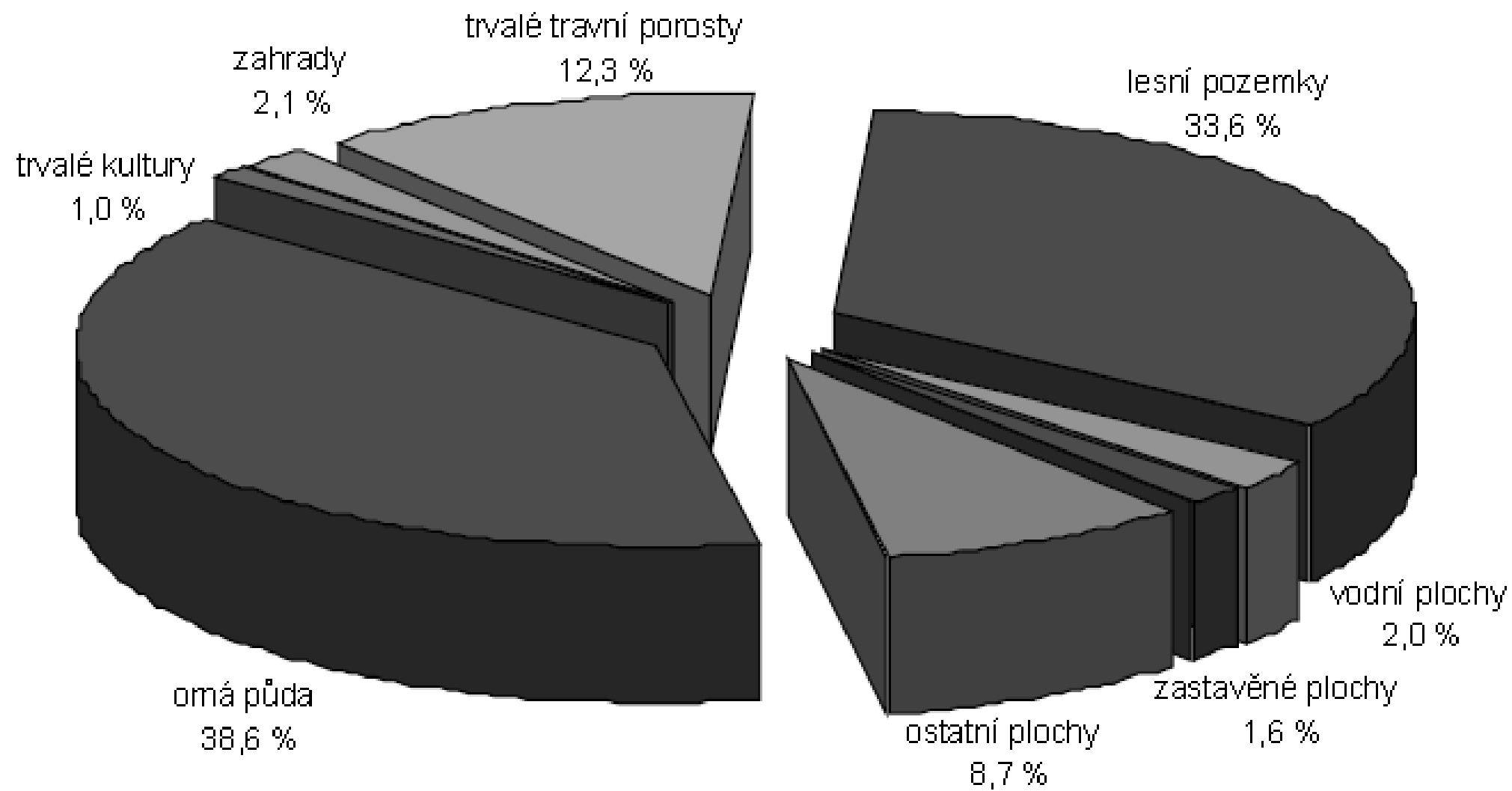
Kultury na zemědělské půdě představují dlouhodobý způsob využití z.p.
(Orná půda, louky, pastviny (TTP), chmelnice, vinice, ovocné sady, zahrady)
(Orná půda = cca 70 % ze zemědělské půdy)

Plodina na orné půdě představuje krátkodobé využití této kultury

Odlišnost databázových zdrojů při sledování půdní výměry

Informační zdroj	Výměra půdy v ha	Účel použití
ČÚZK k 31. 12. 2005	z. p. 4 259 480 o. p. 3 047 249	Evidence půdní držby podle vlastníků a druhů pozemků. Využití pro daňové účely podle zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí ve znění zákona č. 315/1993 Sb. a zákona č. 483/2001 Sb. a pro vymezení LFA podle NR č. 1257/1999
ČSÚ k 30. 9. 2005	z. p. 3 557 790 o. p. 2 638 445	Údaje ČSÚ získané z celoplošného zemědělského sčítání uživatelů půdy od výměry 1 ha obhospodařované půdy, v rámci celosvětového sčítání prováděného FAO
LPIS k 4. 9. 2006	z. p. 3 513 648 o. p. 2 586 384	Integrovaný administrativní kontrolní systém pro poskytování podpor z fondů EU. Evidence uživatelů půdy podle farmářských bloků nad 0,01 ha v ortofotomapách

Přehled rozdělení půdního fondu ČR

Pramen: ČÚZK, 2005

POSOUZENÍ RELACÍ

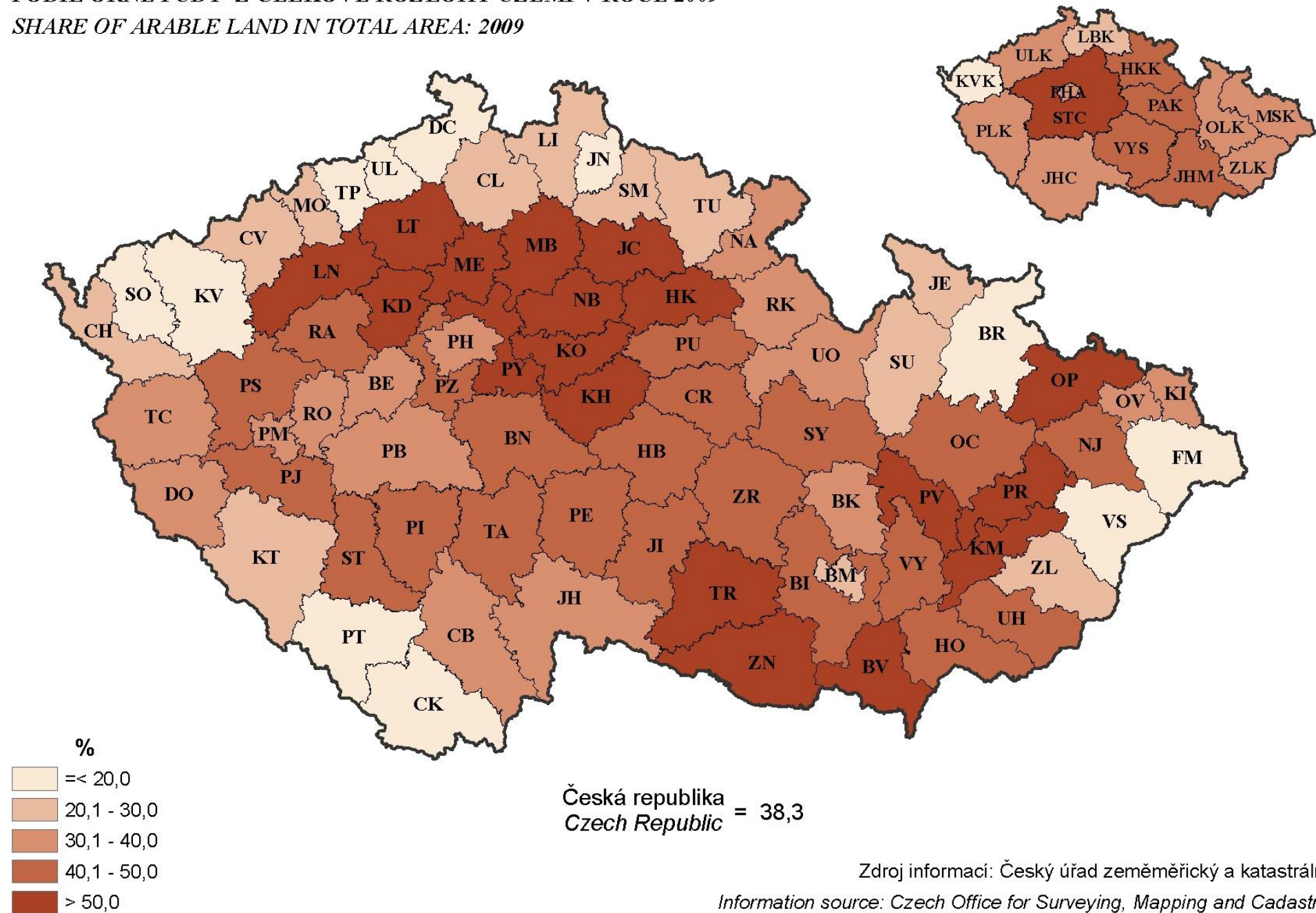
Charakteristiky:

- ⇒ Podíl zemědělské půdy z území (54 %)
- ⇒ Podíl jednotlivých kultur na z.p. (% zornění 72 %, atd.)
- ⇒ Podíl plodin na orné půdě (průměr, 55 % → obil. dle podmínek)
- ⇒ Výměra zemědělské a orné půdy na obyvatele
(zem. p. → 0,415 ha
orná p. → 0,315 ha)

soběstačnost ?

PODÍL ORNÉ PŮDY Z CELKOVÉ ROZLOHY ÚZEMÍ V ROCE 2009

SHARE OF ARABLE LAND IN TOTAL AREA: 2009

OCEŇOVÁNÍ PŮDY

Základem pro ocenění je kvalitativní hodnocení půdy

Bázi pro hodnocení tvoří komplexní průzkum půd

→ **půdně ekologické jednotky (PEJ)**

Ekonomické hodnocení → vychází z pedologického průzkumu a rozšiřuje ho o produkční účinnost a vymezuje

→ **bonitované půdně ekologické jednotky (BPEJ)**

BPEJ – určité území vymezené půdními a klimatickými podmínkami, jež shodně působí na úroveň a strukturu rostlinné výroby.

Ocenění je provedeno na základě produkčních vlastností 9 základních plodin na orné půdě vyjádřeno v energetických jednotkách a v přepočtu pak v penězích.

OCEŇOVÁNÍ S VYUŽITÍM BPEJ

1. Číslice – příslušnost ke klimatickému regionu (0 až 9)

0 – velmi suchý a teplý

5 – mírně teplý a mírně vlhký

9 – chladný a vlhký

2. a 3. číslice – příslušnost k určité hlavní půdní jednotce (01 až 78)

01 – ČM na spraši, středně těžká, příznivý vodní režim

42 – 46 hnědozemě

78 – hluboké strže

4. Číslice – kombinace svažitosti a expozice (0 – 9)

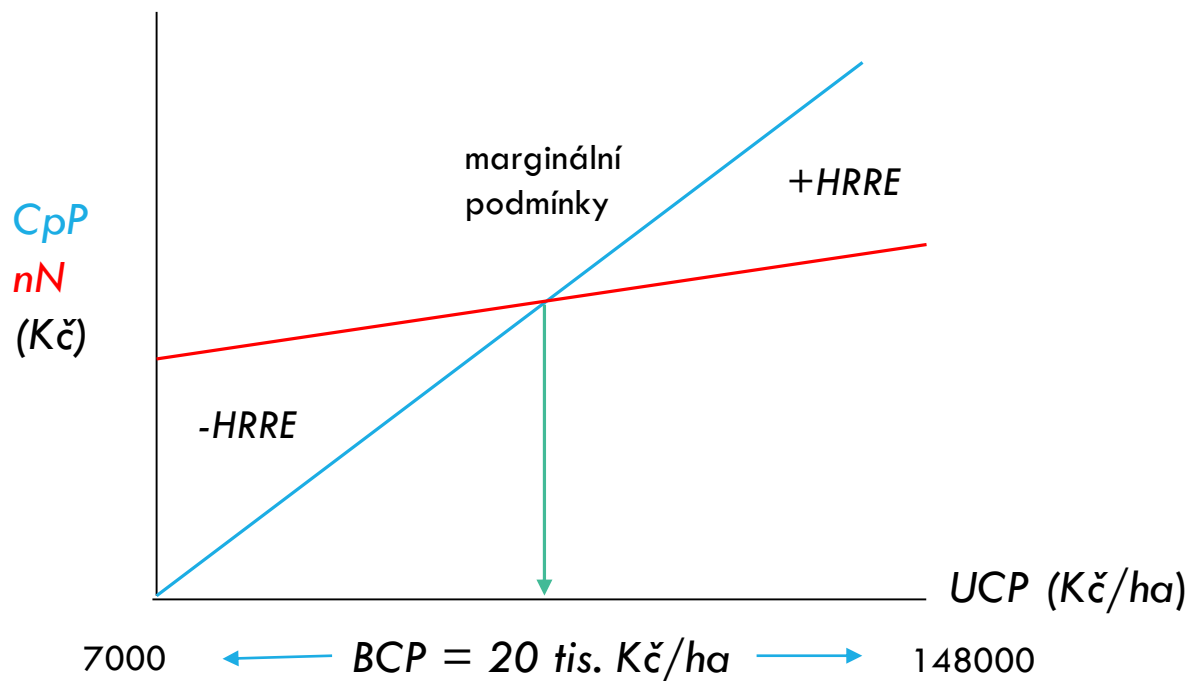
rovina až příkrý svah

5. Číslice – kombinace skeletovitosti a hloubky půdního profilu

UCP – ÚŘEDNÍ CENA PŮDY

$$HRRE = CpP - (nN + nZ) \quad nZ \sim 10 \%$$

$$UCP = \frac{HRRE (1-D)}{u} + BCP \quad D \sim \text{daně (cca 30-40\%)}, u \sim \text{úrok (cca 3-5\%)}$$

Kde:

HRRE – hrubý roční rentní efekt

CpP – cena parametrizované produkce

nN – normativní náklad

nZ – normativní zisk

BCP – bazická cena půdy

UCP – úřední cena půdy

NÁSTROJE HP VE VZTAHU K VÝROBNÍMU FAKTORU KAPITÁL

Disproporce mezi potřebou a schopností generovat kapitál v APK

NÁSTROJE:

1) institucionální nástroje – konsolidace cizího kapitálu v APK do specializované instituce (Agrobanka)

2) monetární nástroje

- nízký úrok státem poskytovaných úvěrů
- dotace úroků z úvěru (PGRLF)
- investiční fondy
- státní záruky (PGRLF)

3) nástroje přímé podpory od státu

- dotované vstupy do výroby (dotace cen – zelená nafta)
- přímé investiční dotace

Problém bonity klientů APK

NÁSTROJE HP VE VZTAHU K VÝROBNÍMU FAKTORU KAPITÁL

4) fiskální nástroje

- Daňové úlevy (např. daňové paušály nebo „zelená nafta“)
- hypoteční úvěry
- hypotéky na půdu (nabízí většina tuzemských bank)
- Zpětný leasing půdy (výjimečně)

ZÁKLADNÍ PRINCIPY REGULACE TRHU

Regulace = zásah do trhu

Regulační mechanismy lze v zásadě rozdělit do 3 kategorií podle předmětu regulace:

1) Regulace nabídky

- ☐ Regulace výroby (dotační pobídky, produkční kvóty)
- ☐ Regulace zásobování (státní rezervy, SZIF)

2) Regulace poptávky

- ☐ Reklamou a propagací potravinářských výrobků s převisem nabídky
- ☐ Podporou/osvětou spotřebitelů při nákupu (Klasa, Vína z Moravy vína z Čech, aj.)

3) Regulace cen

- ☐ Stanovení maximálních maloobchodních cen potravin
- ☐ Stanovení garantovaných cen výkupu zemědělských výrobků prostřednictvím SZIF

REGULAČNÍ MECHANISMY

Regulace nabídkové strany trhu bývá nejsnadnější, a proto také velmi často aplikovaným principem.

Lze ji rozdělit na:

Regulaci negativní – většinou omezení produkce, např. formou produkčních kvót

Regulaci pozitivní – pobídkové stimuly pro zachování stávajícího objemu produkce, či dokonce jeho zvýšení

Pravděpodobně nejpoužívanějším nástrojem pro regulaci nabídky jsou **dotační pobídky** ve smyslu finanční podpory (lidově chápány jako DOTACE)

PŘÍŠTÍ TÉMA:

Ekonomický základ integrace,
mechanismus vytváření dílčí
rovnováhy, tržní selhání